

## Motion till riksdagen 2005/06:Ub368

**av Mikaela Valtersson och Helena Hillar  
Rosenqvist (mp)**

# Utomhuspedagogik

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av naturskolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att definiera naturskolor på samma sätt som teknikcentrum.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att lärare bör få kunskap om utomhuspedagogik.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att stärka utomhuspedagogikens ställning i läroplanen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att sprida kunskap och information om naturskolor och utomhuspedagogik.

Fel! Okänt namn på

## Inledning

I skolan låter vi oss alltför ofta begränsas av klassrummets fyra väggar. Alla skolämnen kan läras utomhus samtidigt som man på det sättet kan stärka elevernas relation till naturen. Lärande är inte begränsat till ett rum eller en byggnad. Det behövs ett ändrat synsätt där vi inte låter undervisningen i skolan begränsas av skolbyggnadens fyra väggar.

## Styrdokumentet

I läroplanen för den obligatoriska skolan, förskoleklassen och fritidshemmen (Lpo 94) sägs att leken och skapande arbete har stor betydelse för att elever ska tillägna sig kunskaper. Vidare betonas där vikten av trygghet och trivsel i skolmiljön och betydelsen av elevernas delaktighet i miljön. Skolan ska också enligt läroplanen sträva efter att varje elev visar respekt och omsorg för såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv. Skolans fysiska miljö nämns tyvärr inte så mycket och där det nämns är det ett större fokus på inomhusmiljön. I läroplanen för förskolan sägs dock att barnen bör använda sin närmiljö för att träna och utveckla olika sinnen.

## Kunskap om skolors och förskolors utemiljöer

Barnens estetiska miljö är viktig för deras inlärande och utveckling. Miljön har betydelse för välmåendet och koncentrationsförmågan visar flera studier bl.a. av Ann Skantze, Erik Wallin och Birgit Cold. I en studie av Urban Bengtson visas att bra förskolemiljöer var de som utformats som ett stöd för den pedagogiska verksamheten. I SOU 2003:127, Barnsäkerhetsdelegationen, påpekas att det i kommunerna saknas en samlad kunskap om vilka utomhusmiljöer barn har tillgång till. I en avhandling av Fredrika Mårtensson (2004) sägs att det behövs stora ytor med intressant innehåll i barns utemiljöer. Sveriges lantbruksuniversitet har varit drivande i att uppmärksamma skolors uterum som pedagogisk resurs. Forskare vid Alnarp har i projektet Ute på dagis studerat förskolors utemiljöer och jämfört ett stadsdagis med gård med ett ur och skur-dagis. Det visade sig att barnen på ur och skur-daghemmet hade lägre sjukfrånvaro, var starkare i kroppen, hade bättre balansförmåga och bättre koncentrationsförmåga. Fantasin stimulerades också mer och de lekte lekar i grupper som tog längre tid och var mer uthålliga. Liknande resultat finns i andra studier. Det finns ett samband mellan hur vi utformar den fysiska miljön och själva lärandet även i skolan visar t.ex. Birgit Cold. Många (t.ex. Gunnar Löwenhielm, Svend Pedersen, Birgit Cold och Patrick Bjurström) visar på betydelsen av att skolan i framtiden utformas mer flexibelt där det finns ett mer aktivt samspel mellan arkitektur och miljö och lärandet. I en avhandling av Gunilla Lindholm (1995) *Skolgården – vuxnas bilder, bar-*

*nets miljö* visas att skolgårdar mycket sällan utformas med hänsyn till barnets egna föreställningar eller uppfattningar av sin miljö. I en studie av Gitz-Johansen m.fl. från 2001 visas att barn föredrar platser med buskar, sand, träd m.m. framför designade kala platser. Det har visats att barn föredrar ”naturliga” klättermaterial framför färdiga klätterställningar och att det är viktigt med en varierad skolgård som inbjuder till kreativitet och fantasi (Bodil Lindblad 1993). Fysisk aktivitet är positivt för lärandet har visats ett flertal gånger. Gunilla Lindholm studerade 2001 nio olika skolgårdar och fann att natur och ytstorlek påverkade aktiviteten hos barnen.

## Naturskolor

Det finns ca 70 naturskolor i Sverige. Det finns en mängd olika varianter av naturskolor, den som är centrerad till en byggnad, ambulerande naturskolor och uppsökande naturskolor. Gemensamt är att hjälpa elever utveckla en relation till naturen genom att vistas i naturen. Deras devis är ”att lära in ute”. Naturskolorna bedriver ett mycket värdefullt arbete som skulle behöva få komma alla barn i vårt land till del. Tyvärr lever många naturskolor i en ständigt hotad tillvaro då besparingsdiskussionerna förs i kommunerna.

Det är ju tyvärr ofta det viktiga långsiktiga arbetet med våra barn som prioriteras bort när kortsiktiga budgetbalanser ska uppnås. Det är oerhört viktigt att naturskolorna finns kvar och sprids till fler kommuner.

Minst lika viktigt är det att den utomhuspedagogik som naturskolorna utvecklats sprider sig till lärare i alla vanliga skolor. Allt fler skolor arbetar aktivt med utomhuspedagogik och förstår vikten av att inte låta skolans verksamhet och undervisningen begränsas av fyra väggar.

Naturskolepedagogik utgår från att naturskolan inte är ett hus utan att det är arbetssättet som är en naturskola. Det är elevernas egna upplevelser och sinnesintryck i naturen som är grunden till ett aktivt lärande. Genom att låta eleverna själva uppleva naturen och undersöka med alla sinnen fås en trygghet och samhörighetskänsla med naturen. Det handlar om att upptäcka mångfalden i naturen. Att upptäcka själva och förstå sambanden i naturen är en viktig del i naturskolans metodik. Kunskapen om naturens kretslopp ger en grund för att förstå människan som en del i kretsloppet. Människan är en i grunden nyfiken och sökande varelse och naturskolans arbetssätt ger aktiva elever.

Man bör se över möjligheten att definiera naturskolor på samma sätt som teknikcenter, s.k. science centers, och därmed bli berättigade till statligt stöd på samma sätt. Högskoleverkets ”verksamhetsstöd för teknik och naturvetenskapscentrum” borde enligt benämningen kunna gälla såväl teknikcenter som naturskolor. Det skulle hjälpa till att utveckla naturskolorna och höja deras status.

Fel! Okänt namn på

## Lärandeprocessen

Lärandet är en aktiv och levande process, där individen själv skapar sin kunskap. Den naturvetenskapliga arbetsmetoden med hypoteser, undersökningar, resultat och slutsatser är en bra struktur för kunskapsinhämtandet. Viktiga ingredienser för lärandet är att det är lustfyllt, med en nyfiken och frågande attityd. Regelbunden utomhuserfarenhet i skiftande miljöer, årstider och sammanhang leder till bra kunskap. Det kan vara konkreta faktakunskaper som fördjupas och ger förståelse. Men kunskap handlar också om färdigheter, att t.ex. hantera håven eller luppen på rätt sätt. En fjärde kunskapsform är förtrogenhet, en dimension av kunskap som är intuitiv och står nära de sinnliga erfarenheterna.

## Utomhuspedagogik

Det har de senaste åren funnits alltför få projekt där kommuner förnyar skolans utemiljöer. Men fortfarande är skolans utemiljöer mycket eftersatta med ofta sterilt utformade ytor. Skolgårdar med mindre asfalt och mer grönska och spännande miljöer inbjuder till lek och rörelse. Så kallade pedagogiska utemiljöer kan vid genomtänkt planering användas i alla olika ämnen och ge lust och variation åt undervisningen. Skolgården är en viktig och naturlig mötesplats för elever. En skolgård bör erbjuda såväl plats för möten och umgänge som plats för avskildhet. Skolans hela närmiljö kan och bör tjäna som fält för lärande.

Det finns många skäl att skapa grönare mer tilltalande utemiljöer för våra skolgårdar samt förskolegårdar. Det är i sig viktigt med en bra arbetsmiljö för barn. Det är trevligare och mer tilltalande med grönska, planteringar, kottar, klätterträd och stenlabyrinter än stora kala asfaltsgårdar. Barns emotionella och sociala utveckling gynnas av leken. Och en plats som gynnar lek är i det sammanhanget viktig.

Det finns också ett värde ur ett mer hälsoorienterat perspektiv. För barns hälsa och välbefinnande har utomhusvistelse och rörelse en avgörande roll. En gård som stimulerar till rörelse, lek, klättring m.m. bidrar till en hälsosam livsstil där daglig rörelse är ett naturligt inslag. Med ett fokus på elevernas närmiljö och skolgård kan också förståelsen och värnandet om vår miljö i ett vidare perspektiv fördjupas. Att aktivt få utforska sin närmiljö leder till en djupare förståelse för miljön i stort och ett ansvar för vår gemensamma miljö.

Men det kanske allra viktigaste är den pedagogiska aspekten. Arbetsmiljön, både ute och inne, påverkar så klart lärandet. Att utnyttja skolgården i pedagogiskt syfte öppnar många nya möjligheter. I alla ämnen kan man använda sig av denna möjlighet, från uteklassrum och vikingaskepp till mattelabyrinter och vattenreningsanläggningar. Undervisningen kan förbättras genom att använda utomhuspedagogikens stora möjligheter. Det är viktigt att idéer och kunskap om utomhuspedagogik sprids till alla skolor och lärare. Genom att mer använda skolans och förskolornas utemiljöer lär sig eleverna

**Fel! Okänt namn på**

också att vara rädda om naturen och få insikt i ekologin samtidigt som det leder till mer rörelse under skoldagen och ger en trygghet i närmiljön. Förskolebarn är ofta hänvisade till den egna gården, och dess utformning får då stor betydelse.

Kunskap om utomhuspedagogik borde finnas i all lärarutbildning för att ge framtida lärare en beredskap för detta spännande arbetssätt som ger stor variation för eleverna.

Det är en brist att dagens nationella styrdokument, främst i form av läroplaner, ej tar upp vikten av utomhuspedagogikens och den yttre miljöns betydelse för barns lärande. Detta bör förstärkas för att ge alla barn en möjlighet till ett mer utvecklat lärande både inom och utom klassrummets väggar.

Myndigheten för skolutveckling bör hjälpa till att på olika sätt sprida information och kunskap om naturskolor och utomhuspedagogik till skolor och lärare i hela landet. Myndigheten bör vara en viktig inspiratör när det gäller utveckling av utemiljön i både skolor och förskolor.

## Kunskapsuppbyggnad

I dag finns viss forskning kring pedagogiska utemiljöer. Det är en viktig verksamhet, och dess resultat bör föras ut till de avnämare som finns i skolans vardag. I dag finns hos SLU deras skapande uterum, Ultunas kunskapsträdgårdar och Centrum för miljö- och utomhuspedagogik i Linköping. Här behövs en fortsatt satsning och utveckling av kunskapen. Det är också viktigt att denna kunskap på ett bra sätt implementeras i samhället.

Stockholm den 3 oktober 2005

*Mikaela Valtersson (mp)*

*Helena Hillar Rosenqvist (mp)*